

LAURI JALKANEN

Tsaarin kenraalin
saappanjäljissä

**TSAARIN KENRAALIN
SAAPPAANJÄLJISSÄ**

LAURI JALKANEN

**TSAARIN KENRAALIN
SAAPPAANJÄLJISSÄ**

Kansikuva: Kenraalimajuri Pjotr Ivanoff sotaratsunsa Vaskan selässä Galitsian rintamalla vuonna 1916.

Valokuvasta tehty piirros: Atelier Arends, Hampuri

© 2014 Lauri Jalkanen

Päällys ja taitto: Books on Demand

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

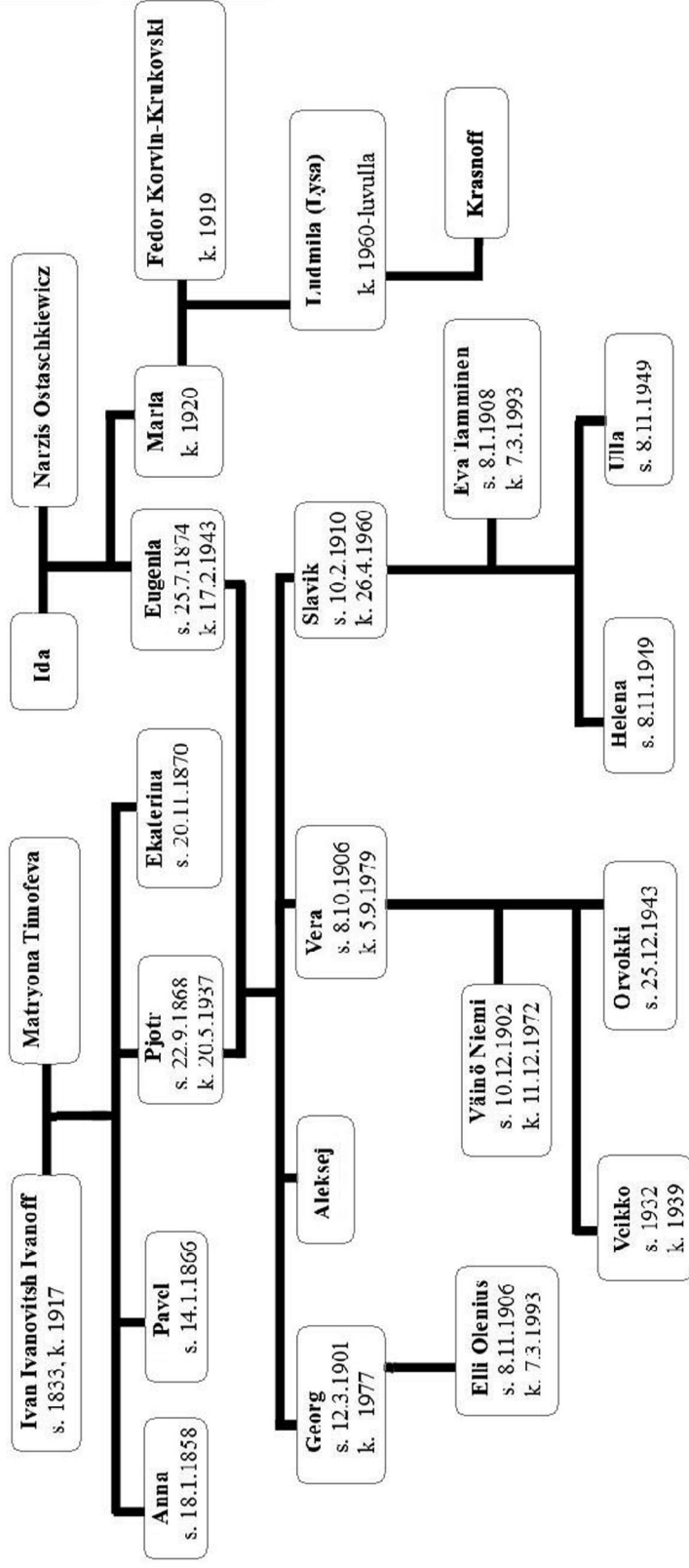
Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-286-322-5

Sisällysluettelo

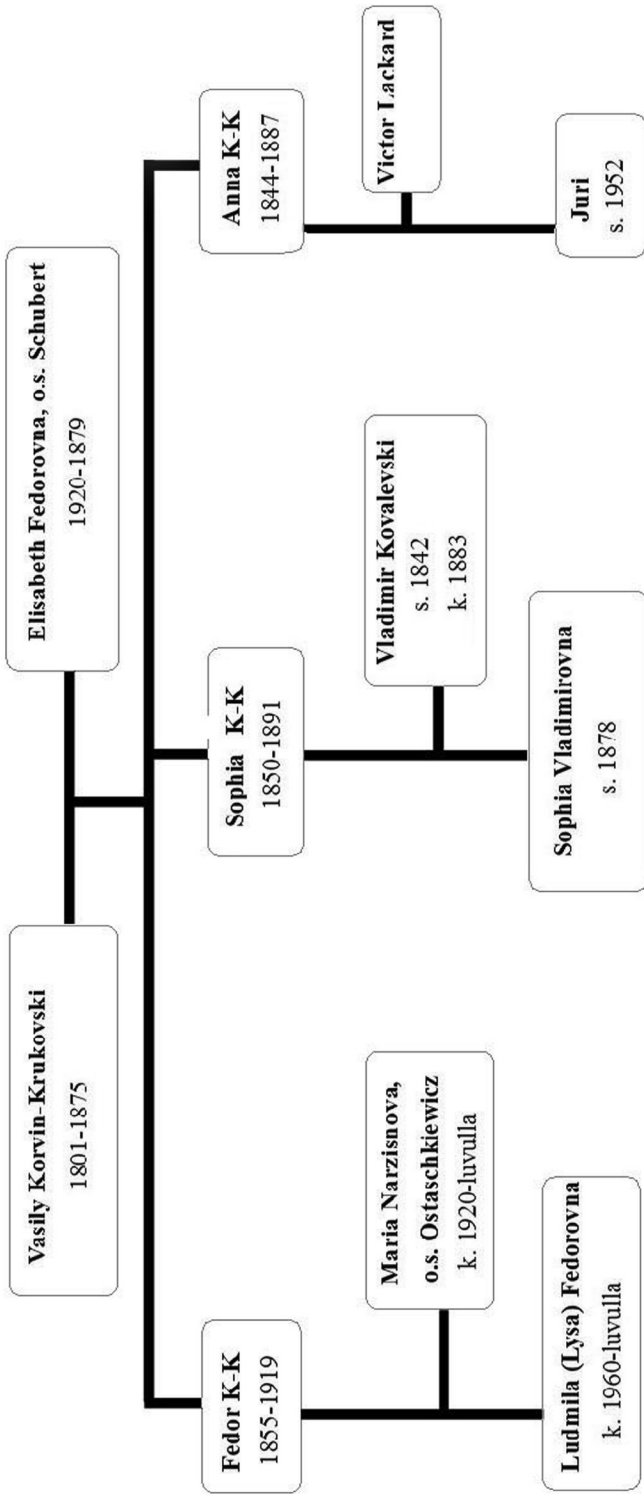
KIITOKSET	9
LUKIJALLE	11
I. POIMINTOJA HISTORIASTA JA TAUSTOJA	15
II. IVANOFFIEN SUKU	24
III. IVANOFFIN SOTILASURAN ALUN AIKAISIA TAPAHTUMIA	39
IV. TAMPEREELTA MAAILMANSOTAAN	68
V. RINTAMALLA	96
VI. VENÄJÄ VUOSINA 1917–21	128
VII. MAAILMANSODASTA KOTIIN TAMPEREELLE	138
VIII. PIETARIN EPÄONNISTUNUT VALLOITUSYRITYS	150
IX. VENÄLÄINEN KENRAALI SIVIILINÄ TAMPEREELLA	181
X. LIITTEITÄ	191

IVANOFFIEN SUKUKARTTA

Syntymäajat on merkitty juliaanisen kalenterin mukaisesti Georg – Aleksei – Vera – Slavik – Lysa riville asti ylhäältä lukiien. Siitä alaspäin kaikki syntymä- ja kuolinajat on merkitty gregoriaanisen kalenterin mukaisesti. * merkittyjen henkilöiden sukunimi on 12.2.1938 muutettu nimeksi Inero.

KORVIN-KRUKOVSKIEN SUKUKARTTA

KIITOKSET

Lämpimät kiitokseni seuraaville henkilöille ja tahoille, joita ilman en olisi kyennyt kirjoittamaan tätä kirjaa:

Vaimoni Orvokki Jalkanen, o.s. Niemi. Pjotr Ivanoff on Orvokin äidin Veran isä. Vaimoni tuki minua kirjoitusprosessin ajan ja avusti tietojen hakemisessa.

Poikamme Tomi Jalkanen auttoi minua tekstien laadinnassa.

Ystäväni tietokirjailija Raoul Johnsson. Hän on kannustaen tukenut hanketta ”kuin väitöskirjan ohjaaja oppilaansa työtä”.

Kansalliskirjaston Slavica-osaston kirjastonhoitaja Irene Lukka. Lukka löysi Pjotr Ivanoffin 1913 painetusta everstiluetelosta. Lisäksi hän välitti kopion Pjotr Ivanoffin sotilasmatrikkelistä Venäjän valtion sotahistoriallisesta arkistosta (RGVIA, Moskova).

Professori Ohto Manninen (emeritus, Sotahistoriallinen arkisto). Professori tuki hanketta ja korjasi esittämiäni asioita.

Maisteri Leena Kanninen (Sotahistoriallinen arkisto). Hän selvitti Ivanoffin ylennyksen kenraalimajuriksi sekä 117. Jalkaväkidivisioonan komentajaksi vuonna 1916. Lisäksi hän löysi Pjotr Ivanoffin Pyhän Yrjön ritareiden luettelosta.

Mannerheim-kirjailija Eleonora Joffe. Yhdessä historioitsija Volkovin kanssa hän identifioi tarinamme Pjotr Ivanovits Ivanoffin.

Historioitsija, FT Tuomas Hoppu. Tuomas järjesti valokuvavaihdon kautta luvan käyttää Tampereen Vapriikkimuseon 1910-luvun tässä kirjassa olevia valokuvia. Lisäksi hän antoi käyttööni tietoja ensimmäisen maailmansodan rintamista.

Historioitsija Leo Isjumoff. Leo suomensi 1910-luvulta peräisin olevien postikorttien tekstejä.

Tom Bergqvist (Turun maakuntamuseo). Hänen kanssaan sain alustavasti identifioi-
duksi Pjotr Ivanoffin isän Ivan Ivanoffin siviiliunivormun arvomerkit.

Moskovalainen historioitsija Dmitry Belanovsky. Dmitry avusti Ivan Ivanoffin ja per-
heen sekä Korvin-Krukovskien löytämisessä.

Parhaimmat kiitokseni kirjoittamiseen saamistani apurahoista Niilo Helanderin sää-
tiölle, Suomen tietokirjailijat ry:lle ja WSOY:n kirjallisuussäätiölle.

LUKIJALLE

Yhteenveto

Venäjän tsaarin armeijan kenraalimajuri Pjotr Ivanoff syntyi suvun kotikaupungissa Pietarissa 22.9.1868. Pjotrin isä Ivan Ivanoff oli pietarilainen valtioneuvos ja Pyhän Synodin korkea virkamies. Pjotrin vaimon Eugenian isä oli puolalainen, roomalaiskatolinen pankkiiri Narzis Ostaschkiewicz. Ivanoffien sukuun liittyy myös Korvin-Krukovskien suku. Ohessa on kaksi sukukarttaa, joista selviävät sukulaisuussuhteet.

Maailmansodassa Ivanoff johti 14. Tarkk'ampujarykmenttiä Saksan ja Itävalta-Unkarin joukkoja vastaan ensin Itä-Preussissa ja sitten Galitsiassa. Hänet ylennettiin 117. jalkaväen divisioonan komentajaksi. Sodasta Ivanoff palasi arvostetulla Pyhän Yrjön ristillä palkittuna kenraalimajurina. Venäjän vallankumous vuonna 1917 kukisti tsaarin hallinnon ja Venäjä hävisi sodan. Ivanoffin elämän mittainen sotilasura loppui ilman eläkettä.

Ivanoff osallistui vapaaehtoisena vuonna 1919 kenraali Judenitsin houkuttelemana sotaretkelle, jonka tavoitteena oli Pietarin vapauttaminen bolshevikkien hallinnasta. Hanke epäonnistui.

Ivanoff sairastui sotaretken aikana Narvassa lavantautiin, mutta pääsi kuitenkin vaikeuksien jälkeen palaamaan perheensä luo Tampereelle. Kun Mannerheim kertoi Pariisiin valkoisille emigranttikenraaleille, että Ivanoff on elossa ja asuu Tampereella, pidettiin uutista sensaationa.

Elämisen rahoittamiseksi Pjotrin ja hänen vaimonsa Eugenian oli mentävä siviilitöihin. Ivanoffien omaisuus oli jäänyt Pietariin. Entiseen verrattuna perheen elintaso romahti.

Valkoinen kenraalimajuri Pjotr Ivanoff odotti kuolemaansa saakka mahdollisuutta palata sukunsa tyyssijoille Pietariin. Hän uskoi bolshevikki-hallinnon luhistuvan ja Romanov-suvun uuden hallitsijan nousevan Venäjän hallitsijaksi. Niin ei kuitenkaan tapahtunut.

Pjotr Ivanoff kuoli Tampereella 20.5.1937

Näin se alkoi

Ensimmäinen yritys kirjoittaa tämä kirja tapahtui jo yli 20 vuotta sitten. Olin saanut kuulla, että tallinnalainen lakimies oli saanut järjestymään pietarilaisen kiinteistön palauttamisen suvulle, joka sittemmin eli Tallinnassa.

Pjotr Ivanoffin isä Ivan oli varakas. Saisikohan edes jotain hänen omaisuudestaan palautettua poikansa Pjotrin jälkeläisille, joita kahden sukupolven päässä oli kolme ihmistä? Ajatus oli kieltämättä utopistinen, mutta se ei jättänyt minua rauhaan. Otin yhteyden tuohon tallinnalaiseen lakimieheen ja esitin kysymykseni hänelle. Muutaman viikon mietittyään hän kieltäytyi, vaikka lupasin hänelle Ivanoffin jälkeläisten suostumuksella hyvän provision onnistuneesta tuloksesta. Perusteluksi hän mainitsi sen tosiasian, ettei suvulla ollut eikä edelleenkaan ole minkäänlaista dokumenttia Pietarissa olleesta omaisuudesta. Edes Ivanin osoitetta saati syntymäaikaa ei tuolloin ollut tiedossa, eikä liiemmin vaimon nimeä. Olisi pitänyt uppoutua lähes olemattomilla tiedoilla Pietarin kaupungin arkistoihin, mikä olisi ollut ylivoimainen ja tuloksen kannalta riskejä sisältävä yritys. Olisiko sellaista edes sallittu? Jätin silloin projektin, mutta en unohtanut sitä kokonaan. Myöhemmin sain selville Ivanin perhetiedot ja Pietarin osoitteen, vaan eivät neekään rohkaisseet etsimään suvun omaisuutta.

Myöhemmin kirjoitin sukukronikan, jossa käsittelin neljän lähisuvun asioita hamasta menneisyydestä vuoteen 1960 saakka. Eräs suku oli Ivanoffit, olihan vaimoni Orvokin äiti Vera omaa sukua Ivanoff ja tämän kirjan päähenkilön, tsaarin kenraalin Pjotr Ivanoffin tytär. Suvulle pääsiäisenä 2008 jakamaani kirjaan tuli parikymmensivuinen kooste Ivanoffeista. Siinä vaiheessa olin jo päättänyt, että tulisin kirjoittamaan heistä erillisen kirjan. Tiesin myös, että ellen kirjoita Ivanoff-kirjaa nyt, katoaa lähes kaikki tietous kenraalistamme. Olin jo työstänyt aineistoa jossain määrin kun hain ja sain apurahoja, joiden antajat olen maininnut kiitoksissa.

Toiset syntysanat

Pjotr Ivanoffin tarinan toisen tulemisen syntysanat lausuttiin kesällä 2003. Tapasin ystävänä Raoul Johnssonin hänen saarellaan Gåsharukläppenillä Nauvon ulkosaaressa. Tiesin, että Raoul on hyvin perillä vanhoista venäläisistä asioista, mihin häntä oli

innoittanut hänen venäläissyntyinen vaimonsa Alla sekä se, että hänen suvussaan oli ollut keisarikunnassa palvelleita upseereita ja virkamiehiä. Mainitsin Raoulille Ivanoff-hankkeesta, jonka olin pannut hyllylle.

Illan mittaan hanke alkoi elää uudelleen. Raoul toi esille näkökulmia, joista tuli kulumakiviä tähän tarinaan. Vuonna 2008 aineistoa oli jo siinä määrin, etten malttanut olla aloittamatta.

Pjotr Ivanoff ei pitänyt päiväkirjaa eikä kirjoittanut muistelmiaan. Mitä luultavimmin syynä oli pelko omasta turvallisuudesta. Minun täytyi turvautua ulkopuoliseen apuun. Kansalliskirjaston Slavica-osaston kirjastonhoitaja Irina Lukka löysi ensimmäiset tiedot Ivanoffista venäläisestä everstiluettelosta. Eniten aikaa kirjan kirjoittamisessa kului aineiston hankkimiseen. Aineisto oli usein virheellistä ja keskenään ristiriitaista.

Kirjallisuudessa esiintyi kaksi Pjotr Ivanoffia, joiden sotilasurat venäläinen historioitsija N. Rutyh oli osittain sekoittanut toisiinsa. Ilman Mannerheim-kirjailijan Eleonora Joffen apua ei vaimoni isoisän, kenraalimajuri Pjotr Ivanoffin sotilasuraa olisi saatu oikaistua. Hänen sotilasmatriikkelinsa, jonka kopio saatiin Irina Lukan avustuksella RGVIALta (Venäjän sotahistoriallinen arkisto, Moskova) toi selvyyttä sotilasuran moniin yksityiskohtiin. Professori Ohto Mannisen ja maisteri Leena Kannisen apu oli korvaamatonta monien yksityiskohtien täsmentämisessä.

Onneksi hallussamme on tarkka valokuva Pjotrin isästä Ivanista. Moskovalainen historioitsija Dmitry Belanovsky pystyi siinä olevien arvomerkkien perusteella löytämään arkistosta Ivania sekä tämän perheenjäseniä koskevia tietoja.

Suvussa on säilynyt kymmeniä postikortteja, joiden teksteistä saattoi päätellä missä Pjotr Ivanoff liikkui ja missä perhe asui eri vuosina, niin Pietarissa kuin Tampereellakin. Korteista saattoi tehdä päätelmiä paitsi 1910-luvun tapahtumien kulusta, myös sukulaisperheiden välisistä yhteyksistä.

Kirjaan on sisällytetty pääasiassa suvun arkiston valokuvia, joista vanhin on 1870-luvulta. Aikajärjestyksessä olevat postikortit ja valokuvat elävöittävät historiallista tekstiä.

Kirjassa käytetään tsaarista myös nimitystä keisari sellaisissa yhteyksissä, joissa sitä on totuttu Suomessa perinteisesti käyttämään.

Tämä kirja pohjautuu historiallisiin tosiasioihin niin yleisten tapahtumien kuin myös kenraali Ivanoffin, hänen isänsä Ivanin sekä heidän perheidensä osalta. Kirjassa on muutamia taustamateriaaliin pohjautuvia tarinoita, sepitteitä, jotka on kirjattu tekstiin *kursiivilla*. Näihin liittyvät kuvitteelliset vuoropuhelut on merkitty ”*lainausmerkein*”.

I. POIMINTOJA HISTORIASTA JA TAUSTOJA

Pietarin synty

Tsaari Pietarin vanhin poika Aleksei syntyi vuonna 1690. Äiti oli alhaisaatelinen pajarintytär Jevdokija Lopuhina. Kun isä uhkasi tehdä Aleksein perinnöttömäksi, tämä pakeni ulkomaille ruhtinas Golytsinin maaorjapalvelijattaren kanssa. Tsaari lähetti silloin Venäjän ministeri Pietari Aleksejevits Tolstoin, kirjailija-Tolstoin esi-isän, tavuttelemaan poikaa palaamaan Venäjälle. Ministeri kuitenkin epäonnisesti kidutettiin kuoliaaksi, ja Pietari Aleksejevits kruunattiin 1727 vain 12-vuotiaana tsaariksi. Hän lienee myös ollut viimeinen todellinen Romanov-sukuinen tsaari.

Keisarinna sai 63-vuotiaana viimeiseksi rakastajakseen Platon Zubovin, järjestyksessä 21:n näistä onnenonkijoista, jotka maksoivat Venäjälle yhteensä noin 100 miljoonaa ruplaa.

Pietari, lisänimeltään Suuri rakennutti Pietarin vuonna 1703 hankalaan paikkaan: Nevan suiston päälle epäterveelliseen soiseen paikkaan. Hän kuitenkin halusi, että uusi kaupunki olisi samalla tukikohta pääsyyn Suomenlahdelle ja Itämerelle. Venäjä tarvitsi voimakkaan laivastotukikohdan turvatakseen asemansa.

Pietarhovi ja eräät arvorakennukset

Pietari Suuri perusti vuonna 1711 Pietarhovin, jota keisarinna Elisabeth laajensi ja Katariina II (1762–1796) vielä kaunisti esimerkkinä Versaillesin palatsi ja puisto.

Pietarista tuli kolmen vallankumouksen kaupunki. Vuosien 1905 ja 1917 vallankumoukset ovat yleisesti tiedossa, mutta vallankumous, tosin veretön, tapahtui myös jo 1700-luvulla kun Pietarin kuoltua hallintoa siirtyi Moskovaan. Keisarinna Annan ryhtyessä vuonna 1730 hallitsemaan Pietari palautettiin entiseen arvoonsa.

Syntyperältään saksalainen keisarinna Katariina II piti suursiivouksen ”aateliston paratiisissa” Kremlissä. Rakennuksia purettiin, uusia rakennettiin, rakennettiin vesijohto,

mutta aatelisto sai jatkaa loisteliasta elämäänsä. He kasvattivat metsästyskoiria ja hevosia, jotka usein olivat Orlov-rotuisia jalostajansa kreivi Orlovin mukaan. On merkintöjä myös siitä, että vapaamuurarius otti ensimmäisiä askeleitaan Venäjällä noina aikoina.

Myös 1800-luvulla oli levottomuutta, jota tosin maaorjuuden lakkauttaminen. Eräät tietolähteet mainitsevat, että venäläiset talonpojat vapautti maaorjuudesta keisarinna Katariina II, toiset pitävät tsaari Aleksanteri II:sta vapauttajana.

Vuosi 1866, vain kaksi vuotta ennen Pjotr Ivanoffin syntymää, huipentui vallankumouksellisen opposition Karakasovin epäonnistuneeseen attentaattirytykseen tsaari Aleksanteri II:ta vastaan.

Monet aktiiviset ylioppilaat pakenivat Sveitsiin, missä he saivat vaikutteita Marxin ja Engelsin opeista. Kun ylioppilaita kutsuttiin takaisin opintojensa ääreen, nämä eivät palanneet, vaan menivät kansan keskuuteen saarnaamaan sosialismin evankeliumia. Talonpojat eivät kyenneet ottamaan sitä vastaan. Poliisiviranomaiset tukahduttivatkin liikkeen. Siitä erkani radikaali järjestö, joka terrorisoi kansaa. Attentaatti toisensa jälkeen ravisutti Pietaria.

Vuonna 1879 eräs lääkäri ampui tsaaria kohti kuitenkin osumatta. Pian räjähti Moskovan asemalla pommi tsaarin lähdettyä suunnitelmien muututtua vain puoli tuntia aiemmin pois kaupungista. Helmikuussa 1880 lennätti pommi ilmaan Talvipalatsin ruokasalin. Maaliskuun 13. päivänä räjähti pommi tsaarin ajoneuvon alla. Tsaari nousi vahingoittumana vaunuista. Perään heitettiin uusi pommi, joka surmasi hänet. Tsaari vaipui verissään maahan. Hän kuoli saavuttaessa Talvipalatsiin. Terroristit uskoivat saavuttaneensa päämääränsä, mutta he eivät olleet murskanneet tsarismia.

Uusi tsaari, Aleksanteri III, sai poliisin ja sensuurin avulla maan sisäisesti järjestykseen. Mutta näennäisesti rauhallisen pinnan alla kuohui.

Pietarin työväestöllä kurjat olot

Pietarin työväen luokka eli kovissa oloissa. Työpäivät olivat pitkiä, palkat kurjia ja elintaso alhainen. 1890-luvulla työpäivän pituus oli 11,5 tuntia. 1898 muodostettiin sosialidemokraattinen puolue. 1900 alkoi ilmestyä laitton lehti Iskra, joka salakuljetettiin maahan ulkomailta. Iskran ahkerimpiin avustajiin kuului Lenin.

Pietarissa syntynyt Pjotr Ivanoff (1868–1937) eli poikkeuksellisen mielenkiintoisen elämän. Tsaarille uskollisena pysynyt seikkailunhaluinen Ivanoff palveli Pietarissa Keisarillisessa Henkivartiokaartissa, kunnes sai 1910-luvun alussa määräyksen perustaa venäläinen kasarmi Tampereelle.

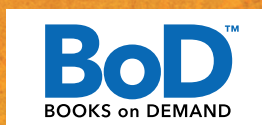
Ivanoff marssi ensimmäiseen maailmansotaan rykmentin komentajana ja palasi Tampereelle vuonna 1917 Pyhän Yrjön Ristillä palkittuna. Kenraalimajuri Ivanoff jäi tuntemattomaksi Suomessa, koska hänen oli punaisten uhan takia pidettävä matalaa profilia.

Ivanoffia ja hänen perhettään kuljetetaan kirjassa läpi 1800-luvun lopun ja 1910-luvun alun kukoistavan Pietarin, venäjän aikaisen Tampereen ja maailmansodan rintamien sekä kuvataan elämää venäläisenä siviilinä Tampereella kansalaissodan aikoihin.

Historiallisen tiedon ohella aineistoa etsittäessä on hyödynnetty hyväksi havaittuja menetelmiä ja lähteitä, joilla nykyvenäjältä on mahdollista löytää tietoa menneiltä vuosisadoilta.

ISBN: 978-952-286-322-5

www.bod.fi